

ALIMLAMA KURAMI VE AHMET HAŞİM'İN “YARI YOL” ŞİİRİ

The Reception Theory and Ahmet Haşım's “Yarı Yol” Poem

Öz

Bu makalede, modern Türk şiirinin kurucu isimlerinden biri olarak kabul edilen Ahmet Haşım'ın “Yarı Yol” adlı şiirinin, alımlama kuramı bağlamında incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, öncelikle alımlama kuramının, makale çerçevesinde önemli olan temel özelliklerine değinilecek, daha sonra ise Ahmet Haşım'ın poetik metni “Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar”daki görüşleriyle alımlama kuramı arasındaki benzerlikler vurgulanacaktır. Bu karşılaştırmayla, Ahmet Haşım'ın, şiirin bazı kısımlarının eksik bırakılması, okura yorum imkânı tanınması ve bir şiirde muhtelif yorumların mümkün olmasına yönelik düşüncelerinin, kaleme aldığı yazıdan çok sonra ortaya çıkan alımlama kuramıyla koşutluk içerdiği savlanacaktır. Makalenin bir sonraki aşamasında, “Yarı Yol” şiirine, edebiyat tarihinde getirilen belli başlı eleştirilere değinilecektir. Makalenin son aşamasında ise, Ahmet Haşım'ın “Yarı Yol” şiirinin, onun poetik görüşleri ve diğer şiirlerinin de sağladığı verilerle okur ya da okurlar tarafından eşzamanlı bir şekilde dört ayrı düzlemde yorumlanabileceği gösterilmeye çalışılacaktır. Böylelikle söz konusu şiirin açık yapıt niteliğini taşıdığı ve alımlama kuramının ileri sürdüğü görüşlerle yakın bir niteliğe sahip olduğuna vurgu yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Haşım, alımlama kuramı, “Yarı Yol” şiiri, şiir yorumu.

Abstract

The aim of this article is to analyse the poem ‘Yarı Yol’ (Half-Way) by Ahmet Haşım, who is accepted as one of the founders of the contemporary Turkish poetry, within the context of reception theory. In accordance with this aim, the main characteristics of the reception theory are going to be stated within the scope of the article, then the similarities between the reception theory and the opinions in ‘Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar’ (Some Thoughts about Poetry), a poetic text by Ahmet Haşım, are going to be emphasized. Through this comparison, it is going to be claimed that Ahmet Haşım's thoughts on leaving some parts of a poem incomplete, offering reader the chance to interpret and the possibility of various interpretations in a poem are parallel to the reception theory which rose long after his writing. In the next part of the article, major criticism on the poem ‘Yarı Yol’ that have been made in the history of literature are going to be stated. In the last part of the article, it is going to be indicated that Ahmet Haşım's poem ‘Yarı Yol’ can be interpreted at four different levels by a reader or readers simultaneously based on his poetic ideas and the data from his other poems. Thus, it is going to be pointed out that the poem in hand has the quality of open-form poetry and a characteristic similar to the ideas put forward by the reception theory.

Keywords: Ahmet Haşım, the reception theory, the poem ‘Yarı Yol’, poem interpretation.

Gökhan TUNÇ

Sorumlu Yazar/Corresponding
Author:

Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, Türk
Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir,
Türkiye

ORCID: 0000-0002-9450-8045

E-mail: gokhantunc@anadolu.edu.tr

Geliş Tarihi/Submitted: 19/04/2020

Kabul Tarihi/Accepted: 26/05/2020

Kaynak Gösterim / Citation:

Tunç, Gökhan (2020). “Alımlama
Kuramı ve Ahmet Haşım'ın ‘Yarı
Yol’ Şiiri”. *Yeni Türk Edebiyatı
Araştırmaları*, 12/23, 285-302.

<http://dx.doi.org/10.26517/ytea.438>

Extended Summary

Ahmet Haşim, who is accepted as one of the founders of the contemporary Turkish poetry, caused debates with his poetic and poetry both in his own time and afterwards. Haşim, has been a target for lots of poets, critics and readers because of his perception of independent poetry, his emphasis on musicality rather than meaning, exclusion of historical things and his elitist manner about poetry. In addition to these, the most fundamental criticism on Ahmet Haşim is that his poems are not clear. However, he creates unclear poems on purpose. As it is going to be dealt with in detail in the article, Ahmet Haşim pursues the goal of giving readers the chance of interpretation and having readers with a variety of interpretations by leaving some parts of the poems vague in "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar" written by him. This feature paves the way for the poet to make an analogy with the ideas put forward by the reception theory. First of all, the reception theory is discussed within the scope of the article. In this discussion, it is stated that the reception theory has the reader in the centre as it assumes readers are ignored and that is why it is a reader centred theory. Additionally, it is pointed out that, for the critics of the reception theory, the reader's actualisation the text by means of interpretation is a fact as the creation of it by the writer. It is also expressed that reader types bring into the open the potential links in open-form texts by referring to the concepts of Implied Reader and Model Reader in the reception theory. Secondly, to reveal the relevance between Ahmet Haşim's opinions in "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar" and those stated by the theorists of the reception theory is aimed. According to this, Ahmet Haşim's tendency to leave some parts of a poem unclear is quite similar to the meaning that Eco refers by the concept of open-form. Both of them think that the spaces in a text pave the way for different interpretations and believe that a text should have the capacity for various interpretations instead of having only one meaning. In the article, the criticism on Ahmet Haşim's poem "Yarı Yol" are included before analysing it based on the reception theory. Within this context, Tahirü'l-Mevlevi, Kemâl Edib Kürkçüoğlu and Faruk Nafiz's thoughts are presented. Accordingly, Tahirü'l-Mevlevi criticizes the poem of not being clear in his book named as *Edebiyat Lügatı*. To him, the meaning of the poem is not clear even though there is no grammatical problem in terms of wording. On the other hand, it is stated that Kemâl Edip Kürkçüoğlu and Faruk Nafiz criticize the poem of being plagiarized. As against to the claims mentioned, the fact that "Yarı Yol" is suitable for reading from various aspects is aimed to put forward on the basis of Ahmet Haşim's poetic ideas and other poems. The relevance between this fact and the ideas of the reception theory

is also emphasized. In relation to this aim, it is stated that readers become an effective part of interpretation based on the concepts in the text and they can interpret "Yarı Yol" at four basic levels simultaneously. Therefore, a reader grounding on the surface structure may think that the poem is about the narrator on top of a tree branch towards evening and feeling away from the earth and closer to the moon. At the secondary level, a reader can perceive the poem "Yarı Yol" as the allegory of poetry reading based on Ahmet Haşim's poetic ideas. According to this, the poem is incomplete and interrupted. At this level of interpretation, the poem belongs to the moon, namely music, rather than the logical word, and not understanding but listening is essential. The fact that "Yarı Yol" was published as "Satırlar" (Lines) at *Yeni Mecmua* journal on the 15th of February 1339/1923 for the first time supports this idea since the word "lines" causes the reader to question that the poem can be about reading and writing, actually. The third reader can interpret the poem "Yarı Yol" as the poet has passed the middle age and feels closer to death based on the "LIFE IS A JOURNEY." metaphor. In this allegorical reading, the earth is the beginning of life while the moon/sky indicates the end of life, death. The belief that a person rises up to the sky after death supports the mentioned relevance. Additionally, the fact that the moon is seen while people are asleep leads to associating it with the Great Beyond and death. In the third and fourth verses of the poem, being closer to death after the half of the life is expressed. This argument is supported by the fact that Haşim published this poem at the age of 36. At the fourth interpretation level, the reader can envision this poem as the state of being in limbo as a result of attempt to transition from the time of the real world negated by him to another time and universe in the light of Ahmet Haşim's other poems. In this interpretation, "the earth" emphasizes real time and social life while "the moon"/sky refers to the universe of escape. It can be put forward that Haşim depicts the same expression in "Yarı Yol" as "Yollar" (Roads) in which he thinks the roads lead to the town of dream. The meaning referred by the moon is the dream town in the poem "Yollar" (Roads). In the poem "O Belde" (That Town) the poet dreams of an alternative universe impossible to reach by stating that he is not suitable for the real time. Therefore, the poet belongs to neither this world nor the alternative one. Within this scope, the expression of "half-way" summarizes the poet's state in limbo. It is no doubt that the levels of interpretation can be increased. However, the important point in the centre of "Yarı Yol" is that it provides the reader with different interpretations and turns him/her into an effective factor thanks to the spaces in it.

Giriş

Ahmet Haşim, Türk edebiyatı tarihi kitaplarında, 1909 yılında kurulan Fecri Atı topluluğunun en önemli şairlerden ve daha sonrasında ise modern Türk şiirinin kurucu isimlerinden biri olarak kabul edilir. Haşim, İstanbul'da çıkan *Mecmu'a-i Edebiye*'de, 22 Şubat 1316 (8 Mart 1901) yılında yayımlanan ilk şiiri "Hayal-i Aşkım"dan (Şerif Hulûsi, 1967: 13; Ahmet Haşim, 2008: 10) itibaren gündelik hayatın realitesine karşı hayalî olanı öne çıkarır. Fransız şiirini yakından takip eden ve özellikle Henri Brémond'un etkisiyle "saf şiir" anlayışı geliştirmeye çalışan Haşim, şiirlerini *Göl Saatleri* (1921) ve *Piyale* (1926) adlı iki kitapta toplamıştır. Şiir sahasında kaleme aldığı kitapların yanı sıra *Bize Göre* (1928), *Gurabahâne-i Laklakân* (1928) ve *Frankfurt Seyahatnamesi* (1933) adlı düzyazı metinleriyle de Türk edebiyatında iz bırakmıştır (Ahmet Haşim, 2008: 46).

Ahmet Haşim'in hayatı, karakteristik özellikleri ve bunların şiirlerine etkisi birçok çalışmada konu edilir. Onun erken yaşta annesini kaybetmesinin (Bezirci, 1986: 41; Tunç, 2006: 140-145) ve fiziksel görünüşüne karşı hoşnutsuzluğunun şiirlerindeki yankısı (Gariper, 2014: 128-13), kıvrak zekâsı ve nüktedanlığı (Ayvazoğlu, 2006: 210-212) bu bağlamda bilhassa vurgulanır. Bununla birlikte Haşim, poetikası ve şiiriyle hem yaşadığı dönemde hem de sonrasında büyük tartışmalar yaratmıştır. Nitekim Haşim'in poetikasına yakın bir şiirsel anlayış geliştirmesine rağmen Ahmet Hamdi Tanpınar, *Yahya Kemal* adlı kitabında, "düpedüz tarihle alâkasız adam" diyerek onu eleştirir (Tanpınar, 2001: 42). Ayrıca birçoklarınınca "akşam şairi" olarak vasıflandırılan Ahmet Haşim'in sembolist mi, yoksa empresyonist mi olduğu konusunda da birçok tartışma yürütülmüştür (Okay, 1990: 189-201; Ayvazoğlu, 2006: 28-30). Öte yandan Ahmet Haşim, şiiri özerk gören bakışı, anlamdan çok musikiyi ön plana alması, tarihsel olanı dışlaması ve şiir konusundaki seçkin tavrı nedeniyle birçok şair, eleştirmen veya okurun hedef tahtasında olmuştur. Bu bağlamda Ahmet Haşim'e yönelik getirilen en temel eleştiri, şiirlerindeki anlamın açık, anlaşılır olmamasıdır. Ancak söz konusu şair için şiirlerinin açık ve kolay anlaşılır olmaması, onun bile isteye inşa ettiği bir özelliktir.

Ahmet Haşim, "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar" adlı yazısında, makalede üstünde ayrıntılı bir şekilde durulacağı gibi, şiirlerinin bazı kısımlarını belirsiz kılarak okura yorum imkânı tanıma ve okurun farklı yorumlar ileri sürebilmesi amacı güttüğünü dile getirir. Şairin bahsedilen poetik özellikleri, alımlama kuramının öne sürdüğü görüşlerle benzerlik kurulabilecek niteliktedir. İfade edilen

çerçeve de bu yazıda, alımlama kuramına genel özellikleriyle değinildikten sonra öncelikle Ahmet Haşim'in "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar" adlı yazısında dile getirdiği düşüncelerle alımlama kuramının görüşleri arasındaki yakınlığa işaret edilecektir. Bir sonraki aşamada, Ahmet Haşim'in "Yarı Yol" şiirine getirilen eleştirilere yer verilip son düzlemde söz konusu şiirin birbirinden başka okurlar ya da aynı okur tarafından dört farklı düzlemde nasıl yorumlanabileceği ortaya konmaya çalışılacaktır. Ahmet Haşim'in poetik görüşleri ve farklı şiirleriyle inşa edilecek çok katmanlı yorumların, "Yarı Yol" şiirine getirilen açık/anlaşılır olma ve intihal eleştirilerini de geçersiz kıldığı savı ileri sürülecektir.

Alımlama Kuramına Genel Bir Bakış

Terry Eagleton, *Edebiyat Kuramı: Giriş* adlı kitabında modern edebiyat kuramının tarihini kabaca üç aşama olarak belirler. Buna göre 19. yüzyıl ve romantizmde yazar öne çıkarılmış, yeni eleştiri örneğinde özellikle metin üzerinde yoğunlaşmış ve son yıllarda okur ön plana alınmıştır (2014: 87). Nitekim Almanya'da 1970'ten sonra geliştirilen alımlama kuramı (bir başka ifadeyle alımlama estetiği) (Göktürk, 1997: 29) tam da bahsedildiği gibi okur merkezli, Umberto Eco'nun ifadesiyle *reader-oriented criticism* (okur yönelimli eleştiri) (1995: 22) bir bakışa sahiptir. Alımlama kuramının temeli, Hans Robert Jauss'un 1967 yılında Konstanz Üniversitesi'nin açılış töreninde yapmış olduğu konuşmaya dayanır (Kuran, 1996: 29). Alımlama kuramı, kendisinden önceki kuramlarla benzerlik ya da karşıtlık bağlamında ilişki içinde düşünölmelidir. Mehmet Rifat, *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları* adlı kitabında, alımlama kuramının göstergebilimle yakın bir bağı olduğunu vurgular (1998: 150). Ünlü İtalyan edebiyat kuramcısı Umberto Eco'nun çalışmalarını, alımlama göstergebiliminde yoğunlaştırması bu anlamda dikkate alınabilir. Ayrıca alımlama kuramının düşüncelerini, biçimciler, Roman Ingarden, Mukarovsky ve Gadamer'le ilişkilendiren çalışmalar mevcuttur (Eco, 1991: 20).

Alımlama kuramının en temel özelliği, daha önce anlamı metinde yazardan ve okurdan bağımsız bir şekilde gören veya metni zamansal süreçten bağımsız bir yapı olarak algılayan görüşten farklı olarak metni, okurla karşılıklı etkileşimi ile anlam kazanan bir boyutta düşünmesidir. Biraz daha açılırsak şunları söyleyebiliriz: Yeni eleştiri, yapıttaki anlamı okurdan bağımsız bir şekilde mevcut saymakta ve eleştirmenin görevinin bu anlamı bulup çıkarmak olduğunu düşünmektedir. Yapısalcılar da yazarı ve okuru bir yana bırakmaktadırlar, çünkü metnin anlamını yazar değil, dil oluşturmaktadır. Bundan dolayı okurun yapısalcı bakış-

ta bir rolü yoktur (Moran, 1988: 205). Bu durumla ilgili olarak Umberto Eco, *Alımlama Göstergebilimi* adlı kitabında, yapısalcılığın metni biçimcilik yardımıyla az çok betimlenen, kendine özgü yapısal niteliklerle donatılmış nesne olarak çözümlenmesine önem verdiğini belirtir. Ona göre, 1960'tan sonra okur-yazar ikilisiyle ilgili kuramların sayısı gittikçe artmaktadır (1991: 16). İşte alımlama kuramı da bunların başında gelmektedir. Alımlama kuramı için önemli olan okurun işlevidir. Bu kuramın bize hatırlattığı şey, edebiyatın var olabilmesi için okurun da yazar kadar hayati bir öneme sahip oluşudur (Eagleton, 2014: 87). Okurla yazınsal yapıt arasındaki diyaloga dayanan alımlama kuramı, edebiyat tarihini yazarların ve yapıtların arka arkaya sıralanmasından oluşan, çevreden soyut bir tarih olarak algılamaz (Akt. Kuran, 1996: 29). Bunun yerine alımlama kuramı göz ardı edildiğini düşündüğü okura odaklanır. Bu kurama göre nasıl ki yazar metni üretiyorsa, okur da bu metnin gerçekleştirilmesine yorumsal açıdan katkıda bulunur (Rifat, 1998: 150). Umberto Eco, *Alımlama Göstergebilimi*'nde alımlama kuramının altında yatan savı açıklayan şu ifadelerde bulunur:

"Herhangi bir metnin (dilsel olmayan bir metin de olabilir) işleyişi, üretilme anının yanı sıra (ya da üretilme anı yerine) bu metnin anlaşılması, gerçekleşmesi, yorumlanması açısından hem alıcısının (gönderilen) oynadığı rol, hem de metnin bu tür katılım biçimlerini nasıl öngördüğü göz önüne alındığında açıklanabilir." (1991: 17)

Alıntıda görüldüğü gibi aslında alımlama kuramı bir tepki de içermektedir. Söz konusu tepki, yazarı ya da okuru biricikleştiren tavra karşıdır. Ancak alımlama kuramının ortaya çıkışını bir tepkiyle birlikte tarihsel ve bilimsel koşullarla ilişkilendiren birçok araştırma mevcuttur. Nedret Kuran, "Alımlama Estetiği ve Hans Robert Jauss" adlı yazısında, bilimsel gelişmelerle alımlama kuramında okurun öncelenmesi arasındaki ilişkiyi sorgular. Kuran'a göre, okur merkezli kuramların arkasında, 19. yüzyıl pozitivizmine ve 20. yüzyılda egemenliğini sürdüren nesnel bilim görüşüne karşı uyanan kuşku bulunmaktadır. Buna göre Einstein'ın ortaya atmış olduğu görecelilik kuramı değişmeyen gerçek algısına gölge düşürmüştür. Thomas S. Kuhn ise, bilimde gerçek olarak ortaya atılmış şeylerin, bilimsel açıdan gözlemleyen kişinin değer yargılarına bağlı olduğunu kanıtlamıştır. Bu gibi görüş ve yaklaşımlar, olayların farklı bağlamlarda farklı anlamlar kazandığını ortaya çıkarmışlardır ve algılayanın algılama sürecinde edilgen değil etken olduğu gerçeğini kanıtlamışlardır (Kuran, 1996: 30). Bilimde mutlak gerçeğin olmadığına yönelik çalışmalar ve algılayanın aktif niteliğine ilişkin dü-

şüncelerle alımlama kuramının düşünceleri arasındaki koşutluk dikkat çekicidir. Bilhassa algılayanın aktifliğine ilişkin düşüncelerle alımlama kuramında okurun metnin gerçekleşmesi yönündeki katkısı arasındaki benzerliğin altı çizilmelidir. Peki bu yeni okuru nasıl anlamlandırmalıyız? Bu noktada, okurun konumu daha fazla açıklanabilir.

Wolfgang Iser, sözü edilen aktif okur için "Örtük Okur" kavramını ortaya koyar. Iser, bu kavramla metnin çok sayıda potansiyel bağlantılarını açığa çıkaracak bir okuru vurgular (Eco, 1995: 23). Öte yandan Umberto Eco, "Örtük Okur" yerine "Örnek Okur" kavramını ortaya atar ve bununla metnin yüzeyinde, tümceler ya da başka göstergeler biçiminde beliren metinsel talimatları kasteder (1995: 23). Eco, "Örnek Okur" kavramıyla Iser'in "Örtük Okur" kavramı arasındaki farkı belirginleştirmek için Paola Pugliatti'nin sözlerine başvurur:

"Iser'in fenomenolojik bakış açısı, okura, metinlerin ayrıcalığı olarak değerlendirilen bir ayrıcalık vermektedir: Metnin anlamını belirleyecek tarzda bir 'bakış açısı' belirleme ayrıcalığı. Eco'nun Örnek okuru (1979) metinle iş birliği ve etkileşim içinde olan biri olarak belirmez yalnızca: Büyük ölçüde, metinle birlikte doğar, onun yorumsal stratejisinin çekirdeğini temsil eder. Bu nedenle, Örnek Okurların yetkisi, metnin onlara aktardığı genetik şifrenin türünce belirlenir. Metinle yaratılan, onun içinde hapsolmuş kişiler olarak örnek okurlar, metnin onlara verdiği özgürlük oranında özgürlükten yararlanabilirler." (1995: 23-24)

İster Örtük Okur ister Örnek Okur diye kavramsallaştırılsın, aradaki anlamsal nüanslara rağmen alımlama kuramında okurun konumunu şöyle özetleyebiliriz: Okur, metinden tutarlı bir anlam oluşturmaya çalışır, metnin unsurlarını tutarlı bir bütün hâline getirmek için seçip düzenler. Bununla birlikte bazı unsurları dışlayıp bazılarını öne çıkarır (Eagleton, 2014: 90). Örtük bağlantılar kuran, boşlukları dolduran, çıkarımlar yapıp ön sezgilerini sınavan okur, genelde dünya ve özelde edebî uzlaşımlar hakkında zımnî bilgiye sahiptir (Eagleton, 2014: 89). Bu yüzden de örnek olarak tanımlanabilir. Bu aşamada alımlama kuramında, okurun anlam üretme konusunda iş birliği yaptığı metnin niteliğinin ne olması gerektiği konusuna geçilebilir.

Umberto Eco, edebî metni biricikleştiren tavra karşı onu tembel bir makineye benzetir. Eco'ya göre bu makine, okur tarafından harekete geçirilir (Rifat, 1998: 148). Eco'nun tembel makine metaforu, aslında okurun aktif rolünü öne çıkaran bir işleve sahiptir. Ancak Eco'nun kitabının da adı olan açık yapıt kavra-

mı, alımlama kuramının metne bakışını somutlaması açısından önemlidir. Eco, açık yapıt kavramı ile tamamlanmamış, okurun inisiyatifiyle farklı düzenleme olanağı sunan, tek ve değişmez bir anlam sunmak yerine yorumcunun sonuca ulaştırabildiği metinleri kasteder (2001: 9). Bu anlamıyla açık yapıttaki "açık" sıfatı, farklı yorumlara olanak tanıma fırsatına gönderimde bulunur. Eagleton ise alımlama kuramındaki metnin konumunu, boşluk bırakma ile ilişkilendirir. Ona göre, modern fizikte masanın boşluklardan oluştuğu düşüncesiyle koşut olarak alımlama kuramında her eser boşluklardan meydana gelir (2014: 89). Boşlukları doldurma rolü okura atanmıştır. Son olarak yorum ve aşırı yorum meselesine geçilebilir.

Berna Moran, alımlama kuramında okurun yorum konusunda tamamen özgür olup olmadığı sorusuna cevap arar ve bu kuramda okurun "başıboş" bırakılmadığını vurgular (1988: 209). Aynı şekilde Eco, metinlerin hem buyurucu hem de özgür bırakan iki çelişkili niteliği olduğunu altını çizer (1991: 22). Söz konusu buyurucu tavır, okurun aşırı yorumda bulunmasına engel olmaktadır. Eagleton, Eco'nun vurguladığı buyurucu tavra, okuma talimatları ifadesiyle dikkat çeker (2014: 90). Bu şekilde metinde var olan boşlukları doldurup bir anlam arayışına giren okurun metindeki uyarıcı noktaları göz önünde bulundurması gerektiği ortaya çıkar. Aksi takdirde aşırı yorum kaçınılmaz olacaktır.

Ahmet Haşim'in "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar" Adlı Yazısı ve Alımlama Kuramı

Ahmet Haşim, modern Türk şiirinin kurucu poetik metinlerinden biri olan "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar" adlı yazısını ilk olarak, 5 Ağustos 1337 tarihinde "Şiirde Mânâ" başlığıyla *Dergâh* dergisinde yayımlar. Haşim'in söz konusu poetik metninde ileri sürdüğü şiire dair düşüncelerle, 1970'ten sonra geliştirilen alımlama kuramının edebî görüşleri arasında birtakım paralelliklerin var olması dikkat çekicidir. Bahsedilen koşutluklardan ilki, metinlerin/şiirin her şeyi anlatmak yerine birtakım boşluklar barındırması gerektiğine yönelik düşüncedir.

Ahmet Haşim'e göre şiirin bazı kısımlarının belirsiz olması, onun için bir kusur değil, aksine şiirin güzelliği açısından zorunludur. Bu bağlamda Ahmet Haşim, "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar"da şunları söyler: "Şiirde bazı aksamın şüphe ve müphemiyette kalması bir hata ve kusur teşkil etmek şöyle dursun, bilakis, şiirin bediiyeti nokta-ı nazarından elzemdir" (2008: 70). Şairin bu görüşleri, Umberto Eco'nun daha önce ifade edilen, tamamlanmamış ve okurun

inisiyatifi ile farklı düzenleme olanakları sunan metinleri tanımladığı açık yapıt kavramıyla paralellik gösterir. Ahmet Haşim, kendisinden sonra alımlama kuramının ileri süreceği gibi, şiirinde oluşturulan boşlukların farklı yorumlara (kendi ifadesiyle "muhtelif tefsirât") imkân vereceğini düşünür.¹

Bir önceki bölümde bahsedildiği gibi alımlama kuramı, metinlerin tekil bir anlama sahip olmadıklarını, okurun yorumlarıyla artan bir çoğul anlamı içerdiklerini ileri sürer. Ahmet Haşim için de şiirin, tek ve mutlak bir anlamı barındırmak yerine farklı yorumlara imkân tanıyacak genişlik ve kapsama sahip olması gerekir. İfade edilen çerçevede, "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar"da dile getirilen aşağıdaki cümleler önemlidir:

"Hasılı şiir, resûllerin sözü gibi, muhtelif tefsirâta müsait bir vüs'at ve şumulü hâiz olmalı. Bir şiirin mânası diğer bir mâna olmağa müsait oldukça, her okuyan ona kendi hayatının da mânasını izafe eder ve bu suretle şiir, şairlerle insanlar arasında müşterek bir teessür lisanı olmak pâyesini ihraz edebilir. En zengin, en derin ve en müessir şiir, herkesin istediği tarzda anlayacağı ve binaenaleyh nâmütenâhi hassasiyetleri isti'âb edecek bir vüs'ati olandır. Mahdut ve münferit bir mânanın çemberi içinde sıkışıp kalan şiir, hududu, beşerî teessürâtın mahşerini çeviren o müphem ve seyyâl şiirin yanında nedir?" (Ahmet Haşim, 2008: 71)

Alımlama kuramının pasif nitelikteki okur algısını değiştirerek okuru etkin bir hâle getirdiğinden söz etmiştik. Ahmet Haşim de söz konusu metninde okurun, şiirde takınması gereken aktif role işaret eder: "Üslupta köreltici bir rahat İngiliz bediiyatçısı Ruskin'in dediği gibi, muhayyileye yapacak hiçbir şey bırakmaz, o zaman sanatkâr en kıymetli müttefiki olan kariin ruhundan gelecek yardımı kaybetmiş olur." (Ahmet Haşim, 2008: 70). Ahmet Haşim, alımlama kuramından farklı olarak, okura yorum konusunda sınırsız bir yetki verilip verilemeyeceğini sorunsallaştırıp aşırı yorum bahsini gündeme getirmez ve okurun farklı yorumlara ulaşması sürecinde muhayyile, hayat ve ruh sözcüklerine de başvurur. Ancak Ahmet Haşim'in, alımlama kuramından çok önce bu kuramın düşünceleriyle benzer görüşler ileri sürmesi önemlidir. Bahsedilen koşutluklar ise, şiirin/metnin boşluklar barındırması, tekil anlam yerine çoğul anlamı esas alması, farklı yorumlara müsait yapısı ve aktif okuru esas alması noktalarındadır. Öte yandan, Ahmet Haşim'in poetik düşünceleri ile alımlama kuramının edebî

¹ Burada Ahmet Haşim'in alımlama kuramından ayrıldığı noktanın, şiir ve nesir arasında koyduğu keskin sınır olduğu söylenmelidir. Haşim, farklı yorumlama imkânını şiire özgü görünürken alımlama kuramı bu özelliği bütün metinlere genişletir.

görüşleri arasındaki sözü edilen koşutluklar, Haşim'in şiirlerinin alımlama kuramıyla incelenmesinin doğruluğunu da ortaya koymaktadır.

“Yarı Yol” Şiiri Üzerine Tartışmalar

Ahmet Haşim'in büyük tartışmalar yaratan ve hem sağcı hem de solcu edebiyatçılar tarafından çokça eleştirilen "Bir Günün Sonunda Arzu"² adlı şiiriyle benzer şekilde "Yarı Yol" şiiri de birçoklarınınca tenkit edilmiştir. Bu eleştirilerin temelinde ise şiirin anlamının açık, anlaşılır olmamasına ve intihal olmasına yönelik iddialar yatmaktadır.

Tahirü'l-Mevlevi, *Edebiyat Lügatı* adlı kitabında Haşim'in "Yarı Yol" şiirini, "takid-i manevi" kavramına örnek olarak gösterir (1994: 143). Tahirü'l-Mevlevi'ye göre, "takid-i manevi", sözün tarz, terkip ve bağlantısında sorun olmamakla birlikte manasında açıklık olmamasıdır (1994: 143). Şüphesiz Ahmet Haşim'in, şiirlerindeki anlamın açık olmadığı yönündeki bir tespite katılmaması düşünülemez. Zira o, "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar" adlı yazısında, bir şiirde anlamın açık olmaya ihtiyaç duymadığını, hatta tam tersine müphemiyetin şiir için gerekli olduğunu dile getirir (2008: 70). Fakat Ahmet Haşim'in "Yarı Yol" şiirine yönelik daha büyük eleştiriye, Tahirü'l-Mevlevi'nin *Edebiyat Lügatı*'ni yayına hazırlayan Kemâl Edib Kürkçüoğlu kavram için eklediği dipnotta dile getirir. Kürkçüoğlu'na göre Ahmet Haşim'in söz konusu şiirinin yazılma öyküsü şöyledir: Ahmed Emin Yalman'ın eşi olan Rezân Ârif Hanım, Hindistan ormanlarındaki hayvanların hayatını tasvir eden bir İngiliz yazarının *Jongl* adlı kitabını Türkçeye çevirir. Ahmet Haşim ise kitaptaki şiirleri nazmen tercüme eder. Bu şekilde Ahmet Haşim, "Yarı Yol" şiirini, İngilizce kitaptaki "Maymunlar Şarkısı"ndan, Rezân Ârif Hanım'ın tercümesine dayanarak nazmen ifade etmiştir. Ancak Ahmet Haşim ile Rezân Hanım'ın araları kitap basılmadan önce açılınca, manzum tercümeden vazgeçilmiş ve Ahmet Haşim de bu şiiri tercüme olduğunu açıklamadan yayımlamıştır. Zaten Kürkçüoğlu'na göre bu olay, şiirin "Dalların zirvesindeyiz ancak" mısrasını açıklamaktadır; çünkü dalların zirvesinde olmak insanlardan ziyade maymunlara yakışır. Yine Kürkçüoğlu, bu olay bilinmediği için şiirin açık/anlaşılır olmadığını iddia eder (Tahirü'l-Mevlevi, 1994: 143). Beşir Ayvazoğlu ise, Ahmet Haşim'in Rezân Ârif'e yazdığı 23 Şubat 1339/1923 tarihli bir mektupta, "Cangılname'nin ikinci kitabının ismi: Le second livre de la Cangıl, Rudyard Kip-

2 Ahmet Haşim'in "Bir Günün Sonunda" adlı şiirine yönelik getirilen eleştirilerle ilgili bk. Ayvazoğlu, Beşir (2006). *Ömrüm Benim Bir Ateşti: Ahmet Haşim'in Hayatı, Sanatı, Estetiği, Dramı*. İstanbul: Kapı Yayınları, s. 10-12.

ling. Biblioteque de Mercure de France.” ifadelerini kullandığını alıntılar (2006: 166). Ayrıca Kürkcüoğlu, “Yarı yoldan ziyâde yerden uzak / Yarı yoldan ziyâde mâha yakın” mısralarının “tevârüd ve tesâdüf kabilinden” *Ferdî Târîhi*'ndeki “Zemine irak, âsmâna yakın” mısralarına benzediğini de ekler. “Yarı Yol” şiirine ve şairine eleştiri getiren bir başka isim Faruk Nafiz'dir. Şair, A.F. imzasıyla yayımladığı “Maymunlar Şarkısı” başlıklı eleştiri yazısında, Ahmet Haşim'e çok sert eleştirilerde bulunur. “Maymunlar Şarkısı” başlığı, Ahmet Haşim'in “Yarı Yol” şiirini aldığı iddia edilen şiire göndermedir. Bunun yanı sıra Faruk Nafiz, Ahmet Haşim'i “lisânı kadar mânâsı da bozuk üç dört mısrayla tanılan”, “şekli ruhundan, ruhu şeklinden çirkin bir mahluk” olarak tasvir eder (Akt. Ayvazoğlu, 2006: 167).

Ahmet Haşim'in “Yarı Yol” şiirine getirilen intihal olma ve açık/anlaşılır olma suçlamalarına karşılık, bu makalede bahse konu olan şiir, şairin poetikası ve diğer şiirlerinden yararlanılarak çoğul yoruma tabi tutulacak ve böylelikle söz konusu şiirin, çalıntı iddialarına karşılık şairin şiirlerine ve poetikasına eklenmediği somutlanacaktır. Diğer taraftan şiirdeki anlamsal belirsizliklerin, şiirin farklı yorumlara imkân vermesi yönünde bir işleve sahip olduğu kanıtlanmaya çalışılacaktır. Bu şekilde, “Yarı Yol” şiirinin alımlama kuramı açısından incelenmesiyle, şiire yönelik getirilen eleştiriler geçersiz kılınmaya çalışılacaktır.

Ahmet Haşim'in “Yarı Yol” Şiirinin Alımlama Kuramı Açısından İncelenmesi

Ahmet Haşim'in “Yarı Yol” şiiri, tekil bir anlam barındırmak yerine boşluklar bırakarak tamamlanmamış bir özelliğe sahip olan açık yapıt niteliğindedir. Bahsedilen yönüyle de okurdan, inisiyatif olarak etkin bir şekilde anlam üretimine katkıda bulunmasını bekler. Diğer taraftan okurun inşa edeceği anlamlar arasında hiyerarşik bir düzenleme olmayacak ve aşırı yorum olmadıkça her bir yorum eşzamanlı bir şekilde var olacaktır. Yorum sürecinde kısa şiirde bazı okuma talimatlarının varlığı da bilhassa vurgulanmalıdır. Bunlar, “yarı yol”, “nasıl istersen”, “dinle”, “yer” ve “mah”tır. İfade edilen okuma talimatları üzerinden şiirde bırakılan boşluklar yeniden düzenlenebilir. Bu aşamada öncelikle makaleye konu olan “Yarı Yol” şiiri verilip daha sonra bu şiirin okura sunduğu yorumlama imkânları üzerine tartışma yürütülebilir.

“Yarı Yol”

“Nasıl istersen öyle dinle, bakın:

Dalların zirvesindeyiz ancak,

Yarı yoldan ziyade yerden uzak,

Yarı yoldan ziyade mâha yakın." (Ahmet Haşim, 2008: 79)

Alıntılanan metnin okur için görünürdeki anlamı, şiirin anlatıcısının akşamüzeri bir ağaç dalının zirvesine çıkması ve kendisini yerden uzak ve aya yakın hissetmesidir. Okur, şiirin yüzey yapısında, şiirin anlatıcısının ifade edilen ortamda, coşkunlukla kendisine seslendiğini düşünür. Bu çerçevede, yerden uzak olup aya yakın olma, şiirin anlatıcısının ne kadar yukarı çıktığına yönelik heyecanla söylediği abartılı söz olarak yorumlanabilir.

"Yarı Yol" şiiri, yüzeydeki anlamının yanı sıra özellikle Ahmet Haşim'in poetik görüşlerini ve söz konusu şiirin ilk adını bilen okurlar için farklı yorumlara imkân tanıyan bir özelliğe sahiptir. Ahmet Haşim'in bütün şiirlerini yayına hazırlayan İnci Enginün ve Zeynep Kerman, şiirin altına düştükleri dipnotta "Yarı Yol"un ilk kez, "Satırlar" adıyla 15 Şubat 1339/1923 yılında *Yeni Mecmua* dergisinde yayımlandığını belirtirler (Ahmet Haşim, 2008: 79). Bu isim önemlidir, çünkü "satırlar" sözcüğü, okurun, şiirin esasında okuma ve yazma ile ilgili olup olamayacağına dair bir soru sormasına yol açar. Nitekim şiirin ilk mısrası olan "Nasıl istersen öyle dinle, bakın" ifadeleri, Ahmet Haşim'in "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar" adlı yazısında ileri sürdüğü poetik görüşlerle benzerlik taşır. Zira bahsedilen yazıyı bilen okur, Haşim'in şiiri sessiz bir şarkıya benzettiğinden (2008: 67) ve şiirle dinleme edimini sıklıkla yan yana getirdiğinden haberdardır. Çünkü şiir bir musikiyse, onunla birlikte kullanılacak eylem de dinleme olmalıdır. Haşim'e göre şiir dili, anlaşılacak için değil, duyulmak için vücut bulmuştur (2008: 66). Bu bağlamda mısradaki geçen "dinle" ifadesi, şiir okuma edimiyle eşdeğerde olur. Benzer şekilde "Nasıl istenirse öyle dinle" cümlesi ise, Haşim'in "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar"da, şiiri her okuyanın ona kendi hayatının manasını izafe edeceği savıyla (2008: 71) örtüşür. Böylelikle bahse konu olan şiirle poetik yazı arasında mütekabiliyet ilişkisi kuran okur için "Yarı Yol" şiiri, şiir okumanın alegorisine dönüşür. Bu alegorik okumada, "Okumak, sonu olmayan yolculuktur.", "Kitap okumak, yolculuğa çıkmaktır.", "Okumak, başka diyarlara yolculuktur." gibi okumanın yolculuk olduğuna dair kavramsal metaforlar da göz önünde bulundurulabilir. Bu durumda okur şiirin ilk mısrasını, şiirin şiirinin istenildiği gibi yorumlanabileceğine yönelik çağrısı olarak yorumlayabilir.

Söz konusu çerçevede "yarı yol" metaforu, şiirin tamamlanmamış olduğuna, bir başka ifadeyle açık yapıt oluşuna gönderimde bulunur. Ahmet Haşim, "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar" yazısında bu durumu, şiirde bazı aksamın şüphe ve

müphemiyette kalması olarak dile getirir (2008: 70). Yarı yolun niteliğini ise üçüncü ve dördüncü mısralar ortaya koyar: "Yarı yoldan ziyade yerden uzak, / Yarı yoldan ziyade mâha yakın.". Ahmet Haşim'in şiirinde dile getirdiği yarı yola ilişkin ifade ile "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar" da şiirin ne olduğuna yönelik sözleri arasında söylemsel açıdan büyük benzerlik vardır. Haşim, bahsedilen yazıda, şairin lisanının, "musiki ile söz arasında, sözden ziyade musikiye yakın, mutavassıt bir lisan" (2008: 66) olduğunu söyler. Burada "mutavassıt bir lisan" ifadesinin de yarı yola tekabül ettiği özellikle belirtilmelidir. Bu noktada, sözden ziyade musikiye yakın olmakla yarı yoldan ziyade mâha yakın olmak arasında nasıl bir ilişki olduğu sorgulanabilir. Bahsedilen söylemsel özdeşlikte söz, yere denk gelirken musiki ise mâha karşılık gelir. Bu özdeşlikleri anlamlandırmak için Lakoff ve Johnson'ın, *Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil* adlı kitaplarına başvurmak gerekir. Bu yazarlara göre, gündelik dildeki kavramsal sistemimizde yer alan yönelim metaforları, nasıl düşündüğümüzü somutlar. Buna göre iyi olan yukarıda, kötü olan ise aşağıdadır (2005: 37-39). Aynı şekilde Ahmet Haşim, olumsuzladığı sözü yerle; olumladığı musikiyi ise gökyüzü/mâhla ilişkilendirir. Diğer taraftan yer/yeryüzü, akıl ve mantıkla ilişkilendirdiği nesri ve sözü anlamlandırmak için uygunken; musiki ise göksel olan ay ile ilişkilidir. Ahmet Haşim'in "'Nesr'in müvellidi akl ve mantık, 'şiir'in ise idrak mıntıkları haricinde, esrar ve meçhulâtın geceleri içine gömülmüş, yalnız münevver sularının ışıkları, gâh u bî-gâh ufk-ı mahsüsâta akseden kudsî ve isimsiz menba'dır." (2008: 66) sözleri bahsedilen düşünceyi destekler. Şiire ilişkin dile getirilen unsurlar, okurun "Yarı Yol" şiirini, şiir okumanın alegorisi olarak yorumlamasına imkân tanır. Söz konusu bakış açısında şiir, tamamlanmamış ve yarıda bırakılmıştır. Yine şiir, mantık sınırlarında kalmış sözden çok göksel olan aya ve musikiye yakındır. Ayrıca şiir için anlamak değil, dinlemek esastır. Bu özellikleriyle de okurun istediği gibi yorumlamasına olanak verir.

Tartışma konusu olan şiirin yüzeyindeki anlam ve şairin poetik görüşleri, okurun bahsedilen farklı anlamlarla şiiri yorumlamasını mümkün kılar. Öte yandan kavramsal sistemimizde yol metaforunun gönderimde bulunduğu anlam, şiirin okur tarafından bir başka şekilde yorumlanmasına yol açar.

Zoltán Kövecses, *Metaphor: A Practical Introduction* adlı kitabında, Oidipus efsanesi merkezinde, "İNSAN YAŞAMI BİR GÜNDÜR." ve "YAŞAM BİR YOLCULUKTUR." kavramsal metaforlarının varlığına işaret eder. Yazar, efsanenin özellikle Oidipus ile Sfenks'in karşılaştığı bölümünü mercek altına alır. Efsaneye göre babasını öldürüp annesi ile evleneceği kehanetini duyan Oidipus, yaşadığı yeri terk ederek yolculuğa çıkar. Yolculuğunda Thebai şehrinin kapılarına kadar gelir ve burada Sfenks adlı bir canavarın şehre giden yolu koruduğunu görür. Sfenks, gelen kişilere sorular sormakta ve soruları bilemeyenleri öldürmektedir.

Oidipus'a gelene kadar hiç kimse soruları cevaplayamamıştır. Sfenks'in sorusu şöyledir: "Sabahleyin dört, öğlenleri iki, akşamları üç ayakları üzerinde yürüyen hayvan hangisidir?" Oidipus, bebekliğinde dört ayak üzerinde emekleyen, olgunluğunda dik yürüyen ve yaşlılığında bir sopa ile kendini destekleyen insan cevabını verir. Doğru cevabı duyan Sfenks, yenilgi sonrası kendisini öldürür. Burada Kövecses, Oidipus'un doğru cevabı vermesini sağlayanın ne olduğu sorusunu sorar ve Oidipus'un iki kavramsal metaforu doğru çözümlediği sonucuna varır. Bahsedilen kavramsal metaforlar şunlardır: "İNSAN YAŞAMI BİR GÜNDÜR" ve "YAŞAM BİR YOLCULUKTUR" (2010: 11). Bu çalışma kapsamında bizi daha çok ilgilendiren nokta, "YAŞAM BİR YOLCULUKTUR." kavramsal metaforudur. Söz konusu metaforu şöyle ifade edebiliriz: "Yaşam bir yolculuktur ve ölüm de bu yolculuğun sonudur"³ (Kövecses, 2003: 79). "YAŞAM BİR YOLCULUKTUR." kavramsal metaforunun ayrıntıları şöyledir:

"Öncelikle, bu metafor kapsamı, içinde "hali hazırda hayatta olan bir kişi"nin bir "yolcu" olduğu ("daha yolun başındasın" ifadesinde olduğu gibi), bu kişinin hayat hedeflerinin yolculuğun duraklarına karşılık geldiği ("bu meslekte ilk durağım şef yardımcılığı oldu" ifadesinde olduğu gibi), bu hedefleri gerçekleştirmek için kullandığı araçların yolculuk güzergahını oluşturduğu ("mesleğimde ilerleyebilmek için yöneticilere karşı gerektiğinde alttan aldığım da oldu" ifadesinde olduğu gibi), hayatın zorluklarının bir yolculuğun zorluklarına karşılık geldiği ("hayatın dikenli yollarında az yürümedim" ifadesinde olduğu gibi), bu süreç içinde kendisine danışılan kişilerin yolcuya rehberlik ettikleri ("yolumu şaşırdım, bana o yol gösterdi" ifadesinde olduğu gibi), hayatta gösterilen aşamanın yolculuğun kat edilen mesafesine karşılık düştüğü ("hedefe varmak üzeresin" ifadesinde olduğu gibi), [...] hayat seçimlerinin kavşak noktalarına karşılık geldiği ("o sınavı kazanmak hayatımda dönüm noktası oluşturdu" ifadesinde olduğu gibi) [...] kabul edilmektedir." (Cebeci, 2013: 256-257)

"YAŞAM BİR YOLCULUKTUR." kavramsal metaforunu esas alan okur, Ahmet Haşim'in "Yarı Yol" şiirinin yaşama gönderimde bulunduğunu ileri sürebilir. Burada yeryüzü yaşamın başlangıcı iken mâh/gökyüzü ise yaşamın sonunu, ölümü imler. Öldükten sonra insanın gökyüzüne yükseldiğine dair inanış (Koçak, 2012: 63), bahsedilen denklik ilişkisini destekler. Bununla birlikte *Dünya Mitolojisi* adlı kitabın yazarı Özhan Öztürk'ün ifade ettiği gibi ayın insanlar uykudayken görünmesi, onun öteki dünya ve ölümle ilişkilendirilmesine yol açar (www.ozhanozturk.com). O hâlde "Yarı Yol" şiirinin anlatıcısı, yarı yol metaforuyla ömrünün ortasında ol-

3 Türk edebiyatında "yol metaforu"nun kullanımıyla ilgili bir makale için bk. Engin Sezer (2003), "Dilde ve Edebiyatta 'Yol' Metaforu", *Kitaplık*, 65: 88-92.

duğunu dile getirmektedir.⁴ Hatta üçüncü ve dördüncü mısralardaki “Yarı yoldan ziyade yerden uzak, / Yarı yoldan ziyade mâha yakın.” mısralarıyla ömrün yarısı geçilip ölüme yaklaşıldığı ifade edilir. Söz konusu kavramsal metaforla inşa edilen yorum, okur tarafından Ahmet Haşim’in doğum tarihine ve şiirin yazıldığı zamana gidilerek de kuvvetlendirilebilir. 1887 yılında doğan Haşim, daha önce söylendiği gibi, bu şiiri ilk kez 1923 yılında, yani 36 yaşında yayımlar. Bir başka ifadeyle şair, otuz beş yaşını, yani yolun yarısıyla analogi kurulan ömrünün yarısını geçmiştir. Bu noktada Ahmet Haşim’in “Yarı Yol” şiirinden yıllar sonra, Cahit Sıtkı Tarancı’nın “Otuz Beş Yaş” şiirinde dile getirdiği, “Yaş otuz beş! Yolun yarısı eder.” (1997: 188) mısraının da “YAŞAM BİR YOLCULUKTUR VE 35 YAŞ YOLUN YARISIDIR.” kavramsal metaforunu somutladığı görülmektedir.

Ahmet Haşim’in benimsediği saf şiir anlayışını ve onun diğer şiirlerini bilen okurlar için “Yarı Yol” şiirinin, bahsedilen üç yorumdan başka bir anlamı daha olabileceği iddia edilebilir. Ahmet Haşim’in reel dünyadan kaçıp alternatif bir evren yaratma çabası, birçok şiirinde niceliği değişmekle birlikte gözlemlenebilen bir olgudur. Şairin, “Bir Günün Sonunda Arzu” şiirindeki “Göllerde bu dem bir kamış olsam!” (Ahmet Haşim, 2008: 85) mısraı, bahsedilen reel dünyanın ötesine geçiş arzusunu ortaya koymaktadır. Aynı şekilde Mehmet Kaplan’ın ifadesiyle Haşim’in “O Belde” ve “Yollar” şiirlerinde “ulaşılması imkânsız bir ‘başka âlem’ fikri hâkimdir” (1998: 141). Burada üçlü bir yapı ortaya çıkar: uzaklaşım istenen reel dünya, ulaşılması imkânsız bir başka âlem veya öte dünya ve şairin reel dünyadan kaçma çabasında ortaya çıkan araf durumu. Ahmet Hamdi Tanpınar, kendi ifadesiyle Valéry estetiğinden yola çıkarak kurduğu rüya estetiğinde bu durumu somutlar. Tanpınar’a göre “Ne İçindeyim Zamanın” şiiri, bahsedilen rüya estetiğini ortaya koymaktadır (2000: 351). Adı geçen şiirin ilk bölümü şöyledir: “Ne içindeyim zamanın, / Ne de büsbütün dışında; / Yekpare, geniş bir anın / Parçalanmaz akışında.” (Tanpınar, 2011: 19). Tanpınar bu şiirde, somut zamanla zamansızlığın arasında rüya hâlinin etkisiyle inşa ettiği üçüncü bir zaman diliminden, araf zamandan bahseder. Tanpınar bu şiirde kendi ifadesiyle kozmosla birleşmekte (2000: 351) ve Ahmet Haşim’in göllerde kamış olma isteğini anımsatacak şekilde “Kökü bende bir sarmaşık / Olmuş dünya sezmekteyim” (2011: 19) demektedir. Okur, buradan yola çıkarak Ahmet Haşim’in “Yarı Yol” şiirini, reel dünya ve zamanla; ulaşılması imkânsız âlem /öte dünya ve zaman arasında arafta kalmak olarak yorumlayabilir. Söz konusu çerçevede “yer” sözcüğü, reel

4 Ahmet Haşim’in “Merdiven” şiirinde de “YAŞAM BİR YOLCULUKTUR.” kavramsal metaforuna yer vermesi, “Yarı Yol” şiirinin de aynı bağlamda düşünülmesinin önünü açar. “Merdiven” şiirinin bahsedilen metaforla yorumu için bk. Tunç, Gökhan (Aralık 2014). “Kavramsal Metafor ve Şiirsel Metafor İlişkisi Bağlamında Ahmet Haşim’in ‘Merdiven’ Adlı Şiiri”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 11: 186-191.

zaman ve toplumsal yaşama işaret ederken "mâh"/gökyüzü, kaçılmak istenen âleme gönderimde bulunur. "Yollar" şiirinde, yolların "belde-i hayale" gittiğini düşünen Haşim'in "Yarı Yol" şiirinde de aynı tasavvuru işlediği ileri sürülebilir. "Yarı Yol" şiirinde "mâh" sözcüğüyle imlenen, bu bağlamda hayal edilen belde-dir. "O Belde" şiirinde "Bana yalnızca eski bir budala / Diyen bugünkü beşer" (Ahmet Haşim, 2008: 153) mısralarıyla yaşadığı zamanla uyuşmadığını dile getiren şair, ulaşılmazlık imkânsız bir alternatif evren düşlemektedir. Böylelikle şair, ne bu dünyaya ne de alternatif dünyaya ait olmaktadır. Bu bağlamda "yarı yol" ifadesi, şairin trajik durumunu özetlemektedir.

Sonuç

Bu makalede öncelikle Ahmet Haşim'in poetik görüşleriyle alımlama kuramının ileri sürdüğü düşünceler arasındaki benzerliğe dikkat çekilmiş ve Haşim'in "Yarı Yol" şiirine getirilen eleştirilere değinilmiştir. Daha sonraki aşamada ise, Ahmet Haşim'in poetik görüşleri ve diğer şiirlerinden yola çıkılarak "Yarı Yol" şiirinin çok yönlü okumaya açık bir yapıda olduğu ortaya konmaya çalışılmış ve bu durumun alımlama kuramının ileri sürdüğü görüşlerle yakınlığına vurgu yapılmıştır. Söz konusu çabada okurların metindeki olgulardan yola çıkıp inisiyatif olarak etkin bir şekilde yorumlama etkinliğine katılabildikleri ve "Yarı Yol" şiirini dört temel düzlemde eşzamanlı bir şekilde yorumlayabilecekleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Buna göre yüzey yapıyı esas alan bir okur, inceleme konusu şiirin, anlatıcının akşamüzeri bir ağaç dalının zirvesine çıkmasını ve kendisini yerden uzak ve aya yakın hissetmesini konu edindiğini düşünebilir. İkincil düzlemde ise Ahmet Haşim'in poetik görüşlerini esas alan bir okur, "Yarı Yol" şiirini, şiir okumanın alegorisi olarak algılayabilir. Bu okur için okuduğu metin, şiirin farklı yorumlara imkân tanıyacak şekilde yarım bırakılması gerektiğine dair bir düşünceyi barındırır. İfade edilen yorumlama düzleminde şiir, mantık sınırlarının içindeki sözden çok göksel olan aya, yani musikiye aittir ve burada anlamak değil, dinlemek esastır. Bir diğer okur, "YAŞAM BİR YOLCULUKTUR." kavramsal metaforu üzerinden "Yarı Yol" şiirini, şairin orta yaşı geçip ölüme yaklaştığını hissetmesi şeklinde alımlayabilir. Son yorumlama düzleminde ise okur, bu şiiri, Ahmet Haşim'in diğer şiirleriyle birlikte ele alarak onun olumsuzladığı reel dünyaya ait zamandan başka bir zaman ve âleme geçme çabasının sonucunda arafta kalma durumu olarak değerlendirebilir. Şüphesiz ki bu yorum düzlemlerini artırmak mümkündür ancak "Yarı Yol" şiiri merkezinde önemli olan nokta, onun barındırdığı boşluklarla okura farklı yorumlamalar sunması ve okuru etkin bir niteliğe dönüştürmesidir.

Kaynakça

- Ahmet Haşim (2008). *Bütün Şiirleri: Piyale/Göl Saatleri, Diğer Şiirleri*. İnci Engin-Zeynep Kerem (Haz.). İstanbul: Dergâh.
- Ayvazoğlu, Beşir (2006). *Ömrüm Benim Bir Ateşti: Ahmet Haşim'in Hayatı, Sanatı, Estetiği, Dramı*. İstanbul: Kapı.
- Bezirci, Asım (1986). *Ahmet Haşim: Yaşamı, Kişiliği, Sanatı, Seçme Şiirler*. İstanbul: İnkılâp.
- Cebeci, Oğuz (2013). *Metafor ve Şiir Dilinin Yapısal Özellikleri*. İstanbul: İthaki.
- Eagleton, Terry (2014). *Edebiyat Kuramı: Giriş*. Tuncay Birkan (Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Eco, Umberto (1991). *Alımlama Göstergebilimi*. Sema Rifat (Çev.). İstanbul: Düzlem.
- Eco, Umberto (1995). *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*. Kemal Atakay (Çev.). İstanbul: Can.
- Eco, Umberto (2001). *Açık Yapıt*. Pınar Savaş (Çev.). İstanbul: Can.
- Engin Sezer (2003). "Dilde ve Edebiyatta 'Yol' Metaforu". *Kitaplık*, 65: 88-92.
- Gariper, Cafer (Kış 2014). "Necip Fazıl'da ve Ahmet Hâşim'de Başın Aykırılığı ve Horlanışı". *Bilig*, 68: 117-140.
- Göktürk, Akşit (1997). *Okuma Uğraşı: Yazın Metninin Kavranışında Okur-Metin-Yazar*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Kaplan, Mehmet (1998). *Şiir Tahlilleri 1: Tanzimat'tan Cumhuriyet'e*. İstanbul: Dergâh.
- Koçak, Ahmet (Temmuz 2012). "Hayatın Ölümden Sonra Uçuşa Tebdili". *Acta Turcica*, 2-1: 61-96.
- Kövecses, Zoltán (2003). "Edebiyatta Metafor". Ali Kaftan (Çev.). *Kitaplık*, 65: 79-86.
- Kövecses, Zoltán (2010). *Metaphor: A Practical Introduction*. New York: Oxford University.
- Kuran, Nedret (1996). "Alımlama Estetiği ve Hans Robert Jauss". *Eleştiri ve Eleştiri Kuramı Üstüne Söylemler*. Mehmet Rifat (Haz.). İstanbul: Düzlem.
- Lakoff, George; Johnson, Mark (2005). *Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil*. Gökhan Yavuz Demir (Çev.). İstanbul: Paradigma.

Moran, Berna (1988). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: Cem.

Okay, Orhan (1990). *Sanat ve Edebiyat Yazıları*. İstanbul: Dergâh.

Öztürk, Özhan, "Ay (Mitoloji)". shorturl.at/ktuE6 [Erişim Tarihi: 05.02.2020]

Rifat, Mehmet (1998). *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergibilim Kuramları: 1. Tarihçe ve Eleştirel Düşünceler*. İstanbul: Yapı Kredi.

Şerif Hulûsi (1967). *Ahmet Haşim: Hayatı, Sanatı ve Seçilmiş Şiirleri*. Ankara: Bilgi.

Tahirü'l-Mevlevi (1994). *Edebiyat Lügatı*. Kemâl Edib Kürkcüoğlu (Haz.). İstanbul: Enderun.

Tanpınar, Ahmet Hamdi (2000). *Yaşadığım Gibi*. İstanbul: Dergâh.

Tanpınar, Ahmet Hamdi (2001). *Yahya Kemal*. İstanbul: Dergâh.

Tanpınar, Ahmet Hamdi (2011). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Dergâh.

Tarancı, Cahit Sıtkı (1997). *Otuz Beş Yaş: Bütün Şiirleri*. İstanbul: Can.

Tunç, Gökhan (Mayıs 2006). "Ahmet Haşim'in Bütün Şiirleri'ne Psikanalitik Bir 'Bakış'". *Hece*, 113: 138-151.

Tunç, Gökhan (Aralık 2014). "Kavramsal Metafor ve Şiirsel Metafor İlişkisi Bağlamında Ahmet Haşim'in 'Merdiven' Adlı Şiiri". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11: 186-191.